

ผลการดำเนินงาน

โครงการส่งเสริมพัฒนาทันตสุขภาพผู้สูงอายุ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ๒๕๕๘
ปัตตานี ยะลา นราธิวาส
(วิถีอิสลาม)

โดย
นายธีระชัย อนุวงศ์เจริญ

ขอประเมินเพื่อแต่งตั้ง
ตำแหน่ง ทันตแพทย์เชี่ยวชาญ (ทันตสาธารณสุข)
ตำแหน่งเลขที่ ๑๘๖๕
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา กรมอนามัย

๑. ชื่องาน/โครงการ

“โครงการส่งเสริมพัฒนาทันตสุขภาพผู้สูงอายุ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ๒๕๕๘”
(วิถีอิสลาม)

๒. แนวคิดและความเป็นมาของโครงการ

ปัญหาทันตสุขภาพของประชากรในเขตภาคใต้ตอนล่างนับว่าค่อนข้างรุนแรงในทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัย วัยเรียน และในกลุ่มผู้สูงอายุก็พบการสูญเสียฟันทั้งปาก และการเกิดโรคฟันผุรวมทั้งปริทันต์มีอัตราการความชุกสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆของประเทศ (รายงานการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ ๗/๒๕๕๕) ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพร่างกายและคุณภาพชีวิตด้านอื่นได้รับผลกระทบด้วย ยิ่งเมื่อศึกษาข้อมูลเจาะลึกรายจังหวัดในเขตบริการสุขภาพที่ ๑๒ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดพัทลุง ตรัง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลาและนราธิวาสแล้วก็พบว่าในจังหวัดหรือพื้นที่ที่มีประชากรที่เป็นมุสลิมมีสภาวะปัญหาสุขภาพช่องปากสูงกว่าเขตประชากรที่มีไม่มุสลิม (สรุปรายงานการตรวจราชการเขตบริการสุขภาพที่ ๑๒) ทั้งๆที่หน่วยบริการทันตกรรมทุกระดับในพื้นที่ก็ได้ทุ่มเทการทำงานทั้งด้านบริการรักษา ฟันฟูส่งเสริมและงานทันตสาธารณสุขกันอย่างเต็มที่แล้วก็ตามอัตราการเกิดโรคฟันผุและปริทันต์ก็ยังคงไม่ลดลงหรือควบคุมได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ

สาเหตุหนึ่งที่วิเคราะห์ได้จากการเฝ้าติดตามศึกษาปัญหาคือกลุ่มประชากรในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมุสลิมมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง(นักวิชาการท้องถิ่นเรียกว่า “วิถีมาลายู”) มีแนวคิดค่านิยมและพฤติกรรมที่ค่อนข้างเคร่งศาสนาตามประเพณีนิยมมากกว่าการยึดมั่นในหลักการแก่นแท้จริงของศาสนา จึงมีพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านทันตสุขภาพอย่างมากอาทิการชอบทานอาหารหวาน การไม่ชอบแปรงฟันหรือแม้กระทั่งผู้ปกครองหรือคนดูแลเด็กที่ไม่เอาใจใส่หรือเห็นความสำคัญของการมีฟันน้ำนมที่ดีไม่ดูแลและไม่สูญเสียก่อนเวลาอันควร จึงได้เกิดแนวคิดว่าจะให้ทันตสุขภาพแก่ประชากรกลุ่มนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีความตระหนักในพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์น่าจะเป็นทันตสุขภาพที่วางอยู่บนแนวทางหลักการคำสอนของศาสนาอิสลาม(“วิถีอิสลาม”)เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาและการปฏิบัติตนในแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันของประชากรในพื้นที่

เมื่อได้นำเสนอแนวคิดที่จะใช้หลักการศาสนามาเป็นฐานในการให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีด้านการดูแลสุขภาพช่องปากแก่ผู้สูงอายุมุสลิมในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเขตบริการสุขภาพที่ ๑๒ จังหวัดสงขลา(ทพ.ดร.วิรัตน์ เอื้องพูลสวัสดิ์) ท่านเห็นชอบและยินดีให้การสนับสนุนด้านงบประมาณโดยใช้งบประมาณและส่งเสริมการจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค (PPD) ในการดำเนินงานเป็นโครงการต้นแบบนำร่องในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

๓.วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะการดูแลรักษาสุขภาพช่องปาก เหงือกและฟันได้ด้วยตนเอง และมีสุขนิสัยที่ดีในการดูแลความสะอาดช่องปากได้ถูกต้องเหมาะสมตามวัยโดยใช้คำสอนในบทบัญญัติวิถีอิสลามเป็นฐานในการออกแบบบทเรียน
๒. เพื่อเปิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการรวมตัวสร้างภาคีเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุที่มีความรู้และทักษะในการดูแลรักษาสุขภาพช่องปากซึ่งกันและกันภายในชุมชน

๔. วิธีการ/ขั้นตอน ในการดำเนินงาน

ผู้เข้าร่วมโครงการคือผู้สูงอายุมุสลิมจำนวน ๑๕๐ คน จากสามจังหวัดชายแดนใต้(จังหวัดละ ๕๐ คน)โดยมีทันตบุคลากร(ทันตแพทย์ ทันตภิบาล)หรือเจ้าหน้าที่ อสม.ในพื้นที่เป็นผู้ประสานและร่วมเป็นวิทยากรกลุ่มในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้(ทำหน้าที่เป็นล่ามภาษาถิ่นด้วย)

กิจกรรมในโครงการ

๑. รับฟังการบรรยาย ๓ บทเรียนดังนี้
 - ๑.๑ “สิทธิประโยชน์ด้านทันตกรรมสำหรับผู้สูงอายุตามหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ”
 - ๑.๒ “สุขภาพช่องปาก VS. สุขภาพร่างกายผู้สูงอายุ”(วิถีอิสลาม)
 - ๑.๓ “ทันตกรรมเอื้ออาทรสำหรับผู้สูงอายุมุสลิม”(วิถีอิสลาม)
 ๒. แบ่งกลุ่มเรียนรู้สาธิต ฝึกทักษะการดูแลสุขภาพช่องปากตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ
 ๓. แบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้การรวมตัวสร้างภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุดูแลสุขภาพช่องปากซึ่งกันและกันในชุมชน
- ประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ๓.๑ ฟันผุเด็กบ้านเราเป็นปัญหาของผู้ใหญ่หรือไม่? สาเหตุเด็กฟันผุกันมากเพราะอะไร?
 - ๓.๒ เรา(ผู้ใหญ่)จะช่วยกันแก้ปัญหาได้อย่างไร?
 - ๓.๓ ถ้ารวมกลุ่มกันเป็นชมรมอะฮะฮ(ชมรมฯ)จะดีหรือไม่? ทำอย่างไร?
- ควรมีแผน(โครงการ)อะไร?

๕. ประโยชน์ที่นำไปใช้

สามารถนำหลักสูตรเนื้อหาบทเรียนจากโครงการฯซึ่งวางจากรากฐานของบทบัญญัติหลักการคำสอนของศาสนา(วิถีอิสลาม)อันมาจากคัมภีร์อัล-กุรอานและวจนะต่างๆของท่านศาสดาที่สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาของผู้สูงอายุในพื้นที่อยู่แล้วแต่ด้วยความเคยชินหรือพฤติกรรมตามสังคมของผู้คนได้ปล่อยปละละเลยละทิ้งหรือหลงลืมไม่ใส่ใจที่จะปฏิบัติตามหลักการหรือคำสอนดังกล่าวหรือนำมาชี้แนะสั่งสอนสอดแทรกในวิถีชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดปัญหามากมายตามมาอาทิร้อยละของเด็กปฐมวัยที่มี

อัตราฟันผุสูงที่สุดของประเทศส่งผลกระทบต่อปัญหาเรื่องพัฒนาการเด็กไม่สมวัย ความเจริญเติบโตของร่างกายไม่เป็นตามมาตรฐาน การพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ อารมณ์และหรือด้านสุขภาพจิต ฯลฯ ในส่วนของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านสุขภาพช่องปากได้แก่การสูญเสียฟันจนไม่สามารถใช้เคี้ยวอาหารได้ตามปกติ ร่างกายอยู่ในภาวะขาดสารอาหาร ผ่ายผอมอ่อนแรงสูญเสียความแข็งแรงและบุคลิกภาพที่ดีงาม เกิดปัญหาในการเข้าสังคม ต้องทนทุกข์ทรมานกับภาวะโรคเรื้อรังส่งผลเสียทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงความผูกพันทางสังคมด้วย

๖. บทสรุป

โดยบริบทของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่เป็นส่วนสำคัญในการดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูเด็กๆ ในครอบครัวและชุมชน ทั้งยังเป็นທີ່เคารพเชื่อฟังและเป็นแบบอย่างชี้นำด้านความคิดและการปฏิบัติที่ดีในสังคมที่ยังให้การยอมรับระบบผู้อาวุโสอยู่มาก ดังนั้นการที่ผู้สูงวัยได้รับความรู้ความเข้าใจมีทัศนคติที่ดีด้านการดูแลรักษาทันตสุขภาพทั้งของตนเองและลูกหลานน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากของประชากรทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัยและผู้สูงอายุเองในพื้นที่ให้ลดน้อยลงได้ทั้งยังสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตในทุกมิติของประชากรในพื้นที่ให้อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

วิถีอิสลามนั้นมีคำสอนหลักความศรัทธาความเชื่อและหลักปฏิบัติที่มีแบบแผนและแบ่งบอกชัดเจนตามนัยยะแห่งคัมภีร์อัล-กุรอานและอัล-ฮะดีษจะนะหรือแบบอย่างท่านศาสดามุฮัมมัด(ขอเอกองค์อัลลอฮฺทรงประทานพรและสันติสุขแด่ท่าน ~~ﷺ~~) และหลักคำสอนนี้ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดเป็นทารกเติบโตใหญ่เข้าสู่วัยสูงอายุจนกระทั่งสิ้นชีวิตเพื่อให้ดำรงชีวิตด้วยความสุขสันติทั้งโลกนี้และโลกหน้า เมื่อความเคยชินในการใช้ชีวิตที่หลงลืมหรือละเลยห่างไกลจากหลักคำสอนอันเป็นแก่นของวิถีความเชื่อและการปฏิบัติตนเองได้เกิดความเสียหายและส่งผลกระทบมากมายต่อชุมชน จึงเป็นโอกาสดีที่จะหยิบยกศึกษาเพื่อการฟื้นฟูให้ผู้คนได้กลับไปยึดมั่นปฏิบัติและดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการคำสอนแห่ง“วิถีอิสลาม”

ด้วยจิตคารวะ

ทพ.ธีระชัย อนุวงศ์เจริญ

รพ.ส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา

กิติกรรมประกาศ

มวลการสรรเสริญทั้งหลายเป็นสิทธิแต่เอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ พระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก ผู้ทรงสร้างและทำให้สมบูรณ์ผู้ทรงเมตตากรุณาปราณีต่อปวงบ่าวของพระองค์ทุกรูปนาม ขอพรและความสันติสุขจากพระองค์จงมีแด่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ศาสนทูตผู้เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับประชาชาติทั้งหลายในการดำรงชีวิตที่เปี่ยมสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า รวมทั้งคนในครอบครัวของท่านและบรรดาสหายของท่านทั้งหมด

โครงการนี้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนทั้งทางด้านการงบประมาณและให้แนวคิดจากท่านผู้อำนวยการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขตบริการสุขภาพที่ ๑๒ จังหวัดสงขลา ทพ.ดร.วิรัตน์ เอื้องพูลสวัสดิ์ และคุณเริงฤทัย หลีเส้น พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ ๑๒ ยะลา ได้ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยเหลือโครงการด้วยดีจนเสร็จสิ้นรวมไปถึงท่านผู้อำนวยการสำนักอนามัย และสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองปัตตานี ที่กรุณาช่วยประสานอย่างไม่เป็นทางการถึงอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลให้นำผู้สูงอายุมุสลิมเข้าร่วมโครงการ ทั้งยังได้รับความช่วยเหลือประสานงานทั้งจากทันตแพทย์, ทันตภิบาลและอสม. จากพื้นที่เป้าหมาย ๓ จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

ขอขอบพระคุณทันตแพทย์หลายท่านได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือทั้งทางด้านประสานงานและวิชาการเป็นวิทยากรโดยไม่รู้ตัวมาก่อนขออนุญาตเอ่ยนามอาทิ ทพญ.กุฟารีดา ยามิรุเต็งจากโรงพยาบาลศูนย์ยะลาได้ช่วยถ่ายทอดความรู้ด้านรอยโรคในช่องปาก, ทพญ.นาริศา หิมสุหรี จากโรงพยาบาลยะหริ่ง ปัตตานีได้ช่วยถ่ายทอดความรู้และทักษะการดูแลสุขภาพช่องปาก, และทพ.นาริม โต๊ะกานี จากโรงพยาบาลรือเสาะ นราธิวาส ได้ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานทันตสุขภาพชุมชน ทั้งหมดเป็นภาษามลายูถิ่น ซึ่งมีความยากลำบากที่จะใช้ศัพท์เฉพาะทางด้านวิชาการมาสื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ง่ายๆ ต้องขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วยรวมทั้งน้องๆ ทันตภิบาลและอสม.ทุกท่านที่เข้าร่วมเป็นวิทยากรกลุ่มทำหน้าที่เป็นล่ามภาษาด้วย

ที่สำคัญยิ่งคือบรรดาผู้อาวุโสผู้สูงอายุทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการด้วยความตั้งใจและมีส่วนร่วมอย่างดียิ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการซักถามข้อข้องใจหลังการบรรยาย ซึ่งนอกจากท่านจะได้นำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการอบรมนี้ไปปรับใช้ในกิจวัตรประจำวันแล้วยังจะได้ถ่ายทอดอบรมสั่งสอนบรรดาลูกหลานในครอบครัวของท่านและชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายในปณิธานเดียวกันคือ สุขภาพช่องปากที่ดี...ชีวิตมีสุข ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าตามคำสอนแห่งแนวทาง...วิถีอิสลาม.

ด้วยจิตคารวะ

ทพ.ธีระชัย อนุวงศ์เจริญ